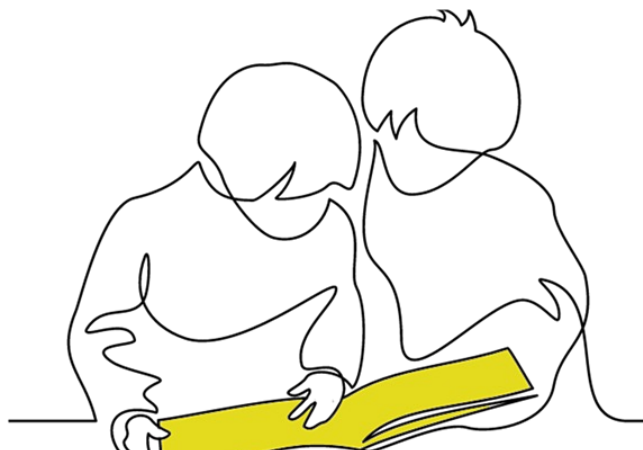

Soolistatud normid ja rollid õppematerjalides

Ülle-Marike Papp

26. Veebruar 2024

Soolisest võrdsusest ja ebavõrdsusest õpikutes - teadvustamata soonormid ja täitmata õigusnormid?

- Mida õpitakse tahtmatult sotsialiseerimise käigus – õpikute osa variõppekava kaudu vahendatavates soonormides ja rollides
- Mida õpetatakse soolise võrdsuse olemusest ja edendamisest - normid ja uurimata tegelikkus

Sooline ebavõrdsus hariduses – üks olulisemaid väljakutseid soolise võrdsuse edendamisel EL-s

OECD (2022) analüüs „Soolise võrdõiguslikkuse suurendamise majanduslik kasu Eestile“

<https://doi.org/10.1787/299d93b1-en>

Eesti ühiskonnas valitsevate püsiva soolise ebavõrdsuse ja erinevuste tõttu jääb Eesti iga-aastaselt ilma märkimisväärsest majanduskasvust.

Kõige suurem majanduse kasvupotentsiaal peitub raporti kohaselt

- naiste ja meeste erialaste valikute erinevuste vähendamises tööturul
- tasustamata kodu- ja hooletööde tegemise võrdsemas jaotuses.

Tulevaste põlvkondade jaoks on oluline, et

koolis ei kanduks edasi **soostereotüübid**,

mistõttu tuleks enam panustada **haridustöötajate koolitamisesse** ja

soostereotüüpide vabade õppematerjalide tagamisse

OECD soovib: vältida sooliste stereotüüpide kasutamist ja soodustada tütarlastel teadus- ja tehnikavaldkonna ainete ja edasiõppimisvõimaluste valimist

Milleks uurida õpikuid?

- Õpikuid peetakse autoriteetsete teadmiste aluseks ja "usaldusväärse teabe" allikaks kõikidel erialadel, nii paberkandjatel kui elektrooniliste tekstiversioonidena
- Õpikud ja õppematerjalid = osa nn. variõppekavast
- Õpikutel on **kasvatav ja sotsialiseeriv roll** sotsiaalsete käitumismudelite, normide ja väärtuste vahendamisel, sh sooliste stereotüüpide omaksvõtmisel ja edasikandmisel
- Tekstides ja illustratsioonidel kujutatud **soorollid**, ning isegi nais- ja meestegelaste **arvuline esindatus** mõjutavad laste endi soorollide arengut ja enesemääratluse e. identiteedi kujunemist
- Õpikud on olulised ka **sotsiaalsete muutuste esilekutsumise** seisukohalt

Emeriitprofessor Jaan Mikk:

„Õpikud kujundavad

- õpilaste suhtumist teistesse inimestesse,
- nende eesmäärke ja
- enesehinnangut.

Nii mõjutavad õpikud meie noorte saatust.

Õpikud väärivad ühiskonna teravat tähelepanu.“

Mikk, J. (2000). Textbook: Research and writing. Frankfurt am Main: Peter Lang

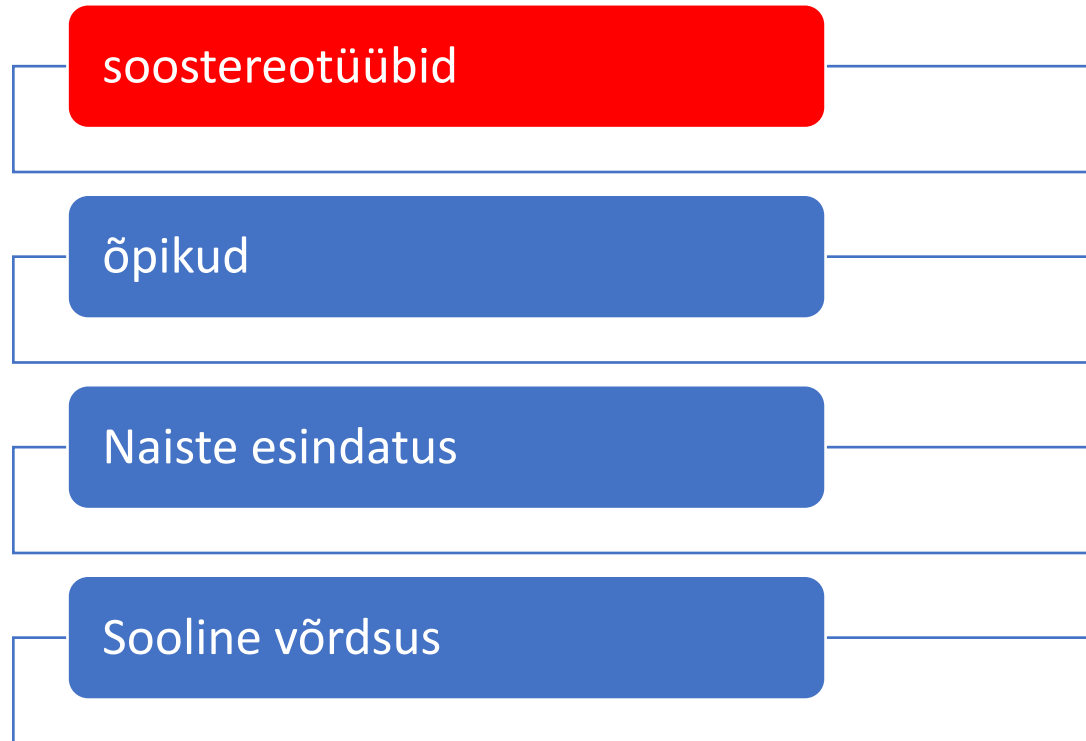
Õpikute illustratsioonide osa variõppekavas?

- Variõppekava lähtekoht : et ühiskondlikke ootusi eri sugudele õpetatakse tahtmatult läbi õppematerjalide (ja õpetaja enda tegevuse).
- Näiteks kui õpik kujutab ainult mehi kui teadlasi ja ärijuhte, siis õpivad tüdrukud läbi varjatud õppekava, et see amet neile ei sobi.

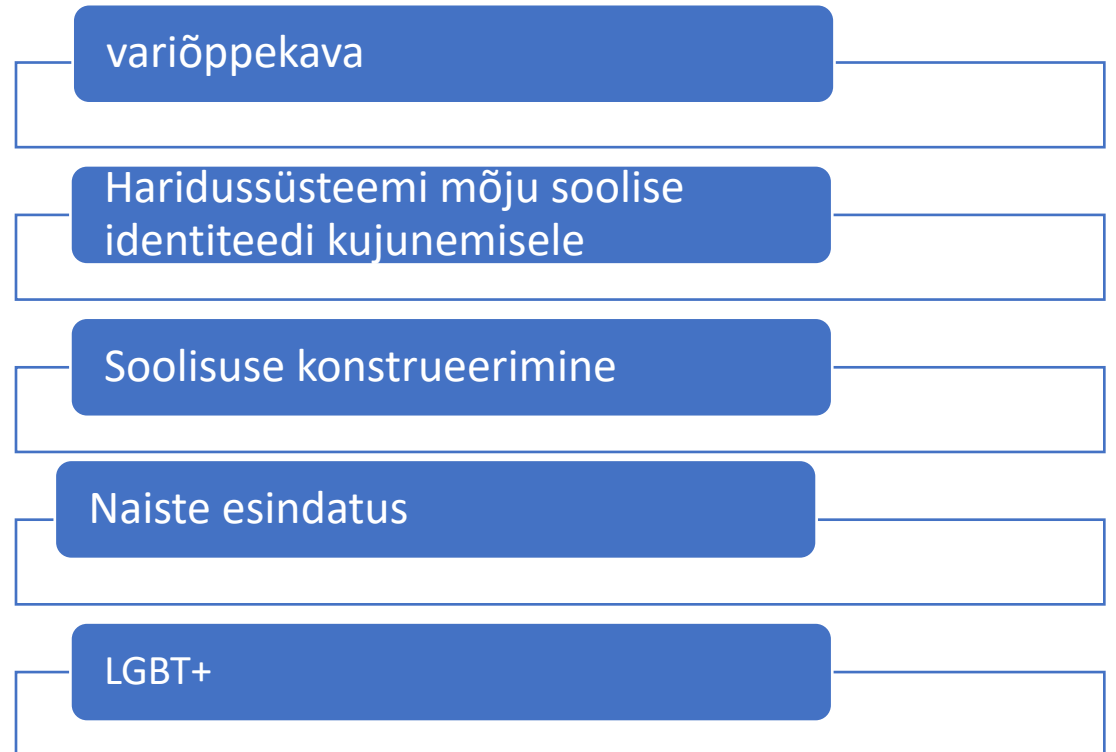

Soolisuse representeerimine õpikutes – temaatilised rõhuasetused uuringutes, sh 1990.- tel üleminek keelelisele analüüsile

1967-2010

2011-2014

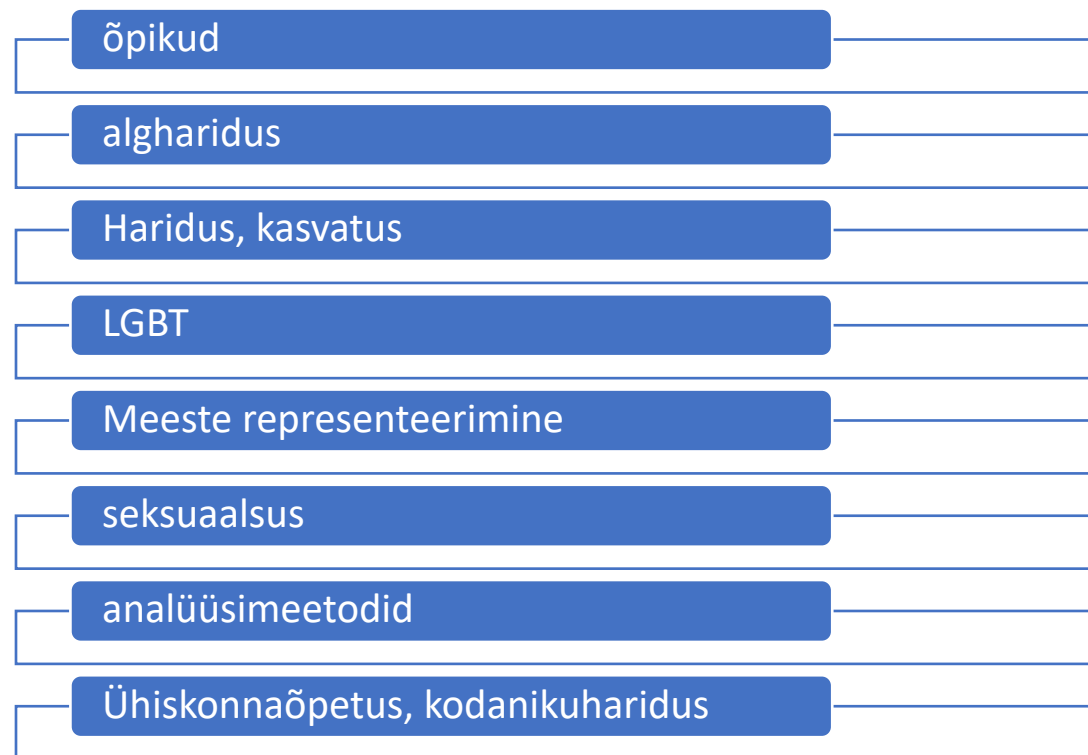

Soolisuse representeerimine õpikutes – temaatilised rõhuasetused uuringutes

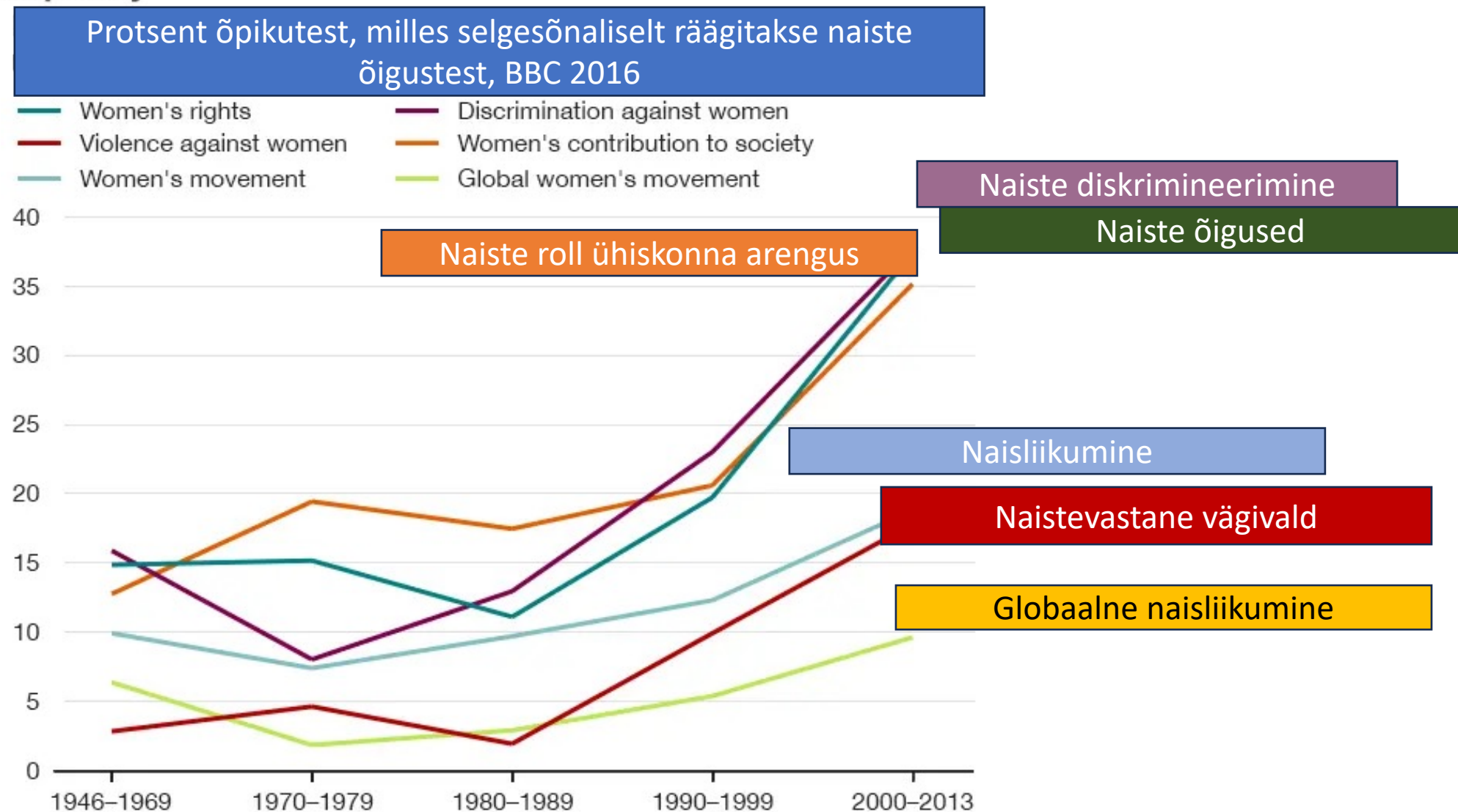
2015-2018

2019-2022

Schoolbooks are showing some progress on gender equality

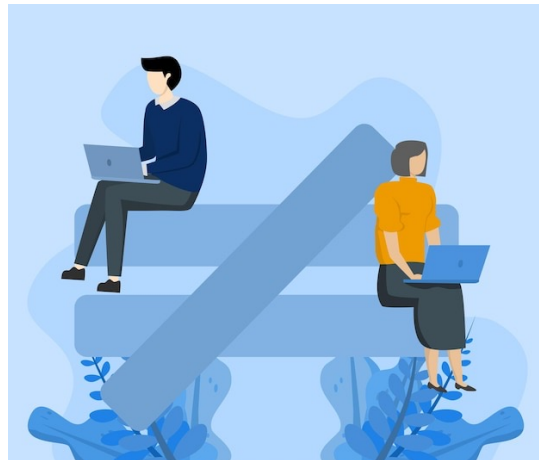

Rahvusvahelised uuringud - põhijäreldused

- Akadeemilised uuringud soostereotüüpidest õpikutes: Soome, Prantsusmaa, Kreeka, Läti, Leedu, Holland, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Rootsi, Luksemburg jt., palju rakendusuuringuid arengumaades
- tulemused on rabavalt sarnased ja **ei sõltu uuritavast riigist**, selle arengutasemest, kooliastmest, õppeainest ega uuringu toimumise ajast:
- **A: Naiste alaesindatus** = naised väärivad vähem mainimist ja etendavad ühiskonnas vähem olulist rolli kui mehed
- B. Mehi kujutatakse avalikus sfääris, naise pere- ja kodusfääris, mehi aktiivsetena, naise passiivsetena **soostereotüüpsetes rollides**

Rahvusvahelised uuringud: põhijäreldused ja väljundid

- Illustratsioonidel kujutatud **soorollid**, ning isegi nais- ja meestegelaste **arvuline esindatus** mõjutavad laste endi soorollide arengut ja enesemääratluse, eneseteadvuse ja enesehinnangu kujunemist.
- Sotsialiseerimine sooliste erinevuste ja vastandlikkuse rõhutamise kaudu piirab õpilaste võimalusi ja valikuid, loob ja taasloob soolist ebavõrdsust, sh võimuhete kuvandit, et üks sugu on olulisem või väärtuslikum kui teine.

Kuidas esitletakse soolisi identiteete – naiseks ja meheks olemise traditsioonilisi norme

Rollide ja tegevuste eristav
jaotamine

- meestele omistatakse sageli aktiivseid ja domineerivaid rolle
- naistele omistatakse passiivseid ja abistavaid rolle.

Karakterite omadused ja käitumine

- mehi kujutatakse sageli tugevatena, riskivõimelistena ja konkurentsivõimelistena
- naisi kujutatakse sageli hoolivatena, emotsionaalsetena ja kodusfääri suunatudena

Visuaalne esitlusviis
Kehakeel, riietus, juuste stiil ja meik

- mehi kujutatakse lühikeste juustega, mehelikus riietuses ja ilma meigita
- Naiselikkust näitavad sageli pikad juuksed, naiselik riietus ja meik

Sõnavalik ja keelelised väljendid

- Kasutatakse erinevaid sõnu, väljendeid ja keelestruktuure, mis seostuvad kindlate soorollidega (mees-, nais-liited)
- Näiteks võidakse kasutada meeste ja naiste kohta erinevaid omadussõnu või kasutada meessoolisust kui üldist standardit

Rahvusvahelised juhendid õpikutes sooaspekti arvestamiseks:

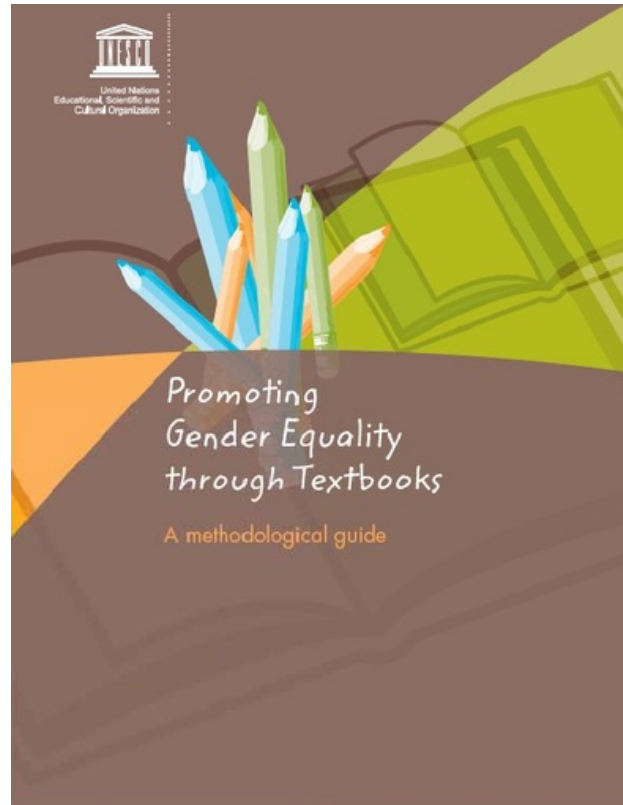
Background paper prepared for the
Education for All Global Monitoring Report 2008
Education for All by 2015: will we make it?

Gender bias in textbooks: a hidden obstacle on the road to gender equality in education

Rae Lesser Blumberg

2007

This paper was commissioned by the Education for All Global Monitoring Report as background information to assist in drafting the 2008 report. It has not been edited by the team. The views and opinions expressed in this paper are those of the author(s) and should not be attributed to the EFA Global Monitoring Report or to UNESCO. The papers can be cited with the following reference: "Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2008, Education for All by 2015: will we make it. For further information, please contact efareport@unesco.org

Falk Pingel
**UNESCO Guidebook
on Textbook Research and Textbook Revision**
2nd revised and updated edition

GERMANN ROBERT
INSTITUTE FOR
INTERNATIONAL
TEXTBOOK
RESEARCH

Esimene uurimus Eestis 2002 : Soorollid õppekirjanduses (TÜ, prof. Jaan Mikk)

- Millist eeskujuga pakuvad õpikud sirguvatele tüdrukutele ja poistele?

Mida analüüsi illustatsioonides ja tekstides?

- 1. Kui palju on õpiku pildidel ja tekstides esindatud naised või tüdrukud ning mehed ja poisid?
- 2. Mis soost on kuulsate isikutena õpikutes tutvustatud isikud?
- 3. Millised rollid, ametid tegevused, huvialad iseloomustavad naisi/mehi, tüdrukuid/poisse õpikus?
- 4. Milliseid sõnu või väljendeid kasutatakse kindlalt ühe sooga seostatuna, kas –mees-liitelisi sõnu kasutatakse „neutraalse“ üldmõistena, nais-liitelisi mitte?
- 5. Millises järjekorras viidatakse naistele/tüdrukutele ning meestele/poistele õpikus?
- 6. Milliste väljendite, omaduste kasutamisega luuakse arusaama soolisusest

Põhijäreldused 2002.a. Eesti uuringust

- Naiste ja meeste kujutamine algklasside õpilastele on lihtsustatud, naisi näidatakse vähestes ametites ning see **ei vasta reaalsusele**.
- Jan Mikk: "*Meie õpikutes on probleem see, et naisi näidatakse liiga vähestes rollides - enamasti kodus või õpetajaametis, sellal kui mehed on firmajuhid, poliitikud, presidendid*".
 - Näiteks: 11. klassi perekonnaõpetuse õpik eksponeeris vanameelseid elustandardeid ja idealiseeris ürgpatriarhaalset peremudelit deviisi all: "*Mehe kodu on maailm, naise maailm on kodu*".
- **Ideaalkujutus – õpikutes tuleks näidata elu sellisena, nagu see on, või isegi sellisena, nagu sooviksime, et see on.**

2019.a. 1.-4 klassi õpikute illustratsioonide analüüsist selgunud soonormid ja piiravad stereotüübid

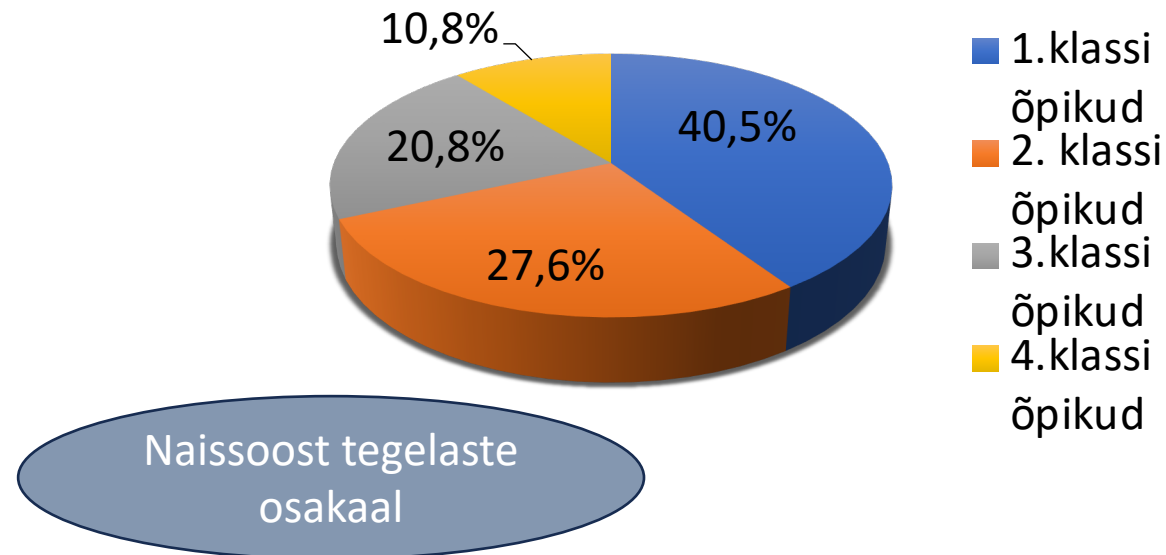
opiQ

www.opiq.ee
Tee oma koolikott kergeks!

Naissoost tegelaste alaesindatus illustratsioonidel, fotodel

- piltidel ja fotodel kokku 4446 isikut
- 1808 nais- ja /40,7 %/
- 2638 meessoost isikut /59,3 %/

Normaalseks peetakse

- tüdrukute ja poiste eraldatust,
- tüdrukud mängivad tüdrukutega, poisid poistega

- Üks erand:

Normaalne, et naised ja mehed teevad erinevaid neile „sobivaid“ töid

keskharidus + 3 aastat

põhiharidus + 1 aasta

põhiharidus + 3 aastat

keskharidus + 5 aastat

põhiharidus + 3 aastat

keskharidus + 4 aastat

keskharidus + 3 aastat

keskharidus + 5 aastat

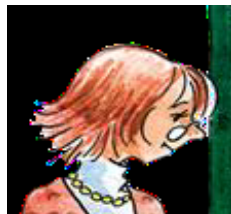
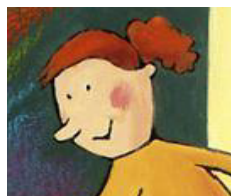
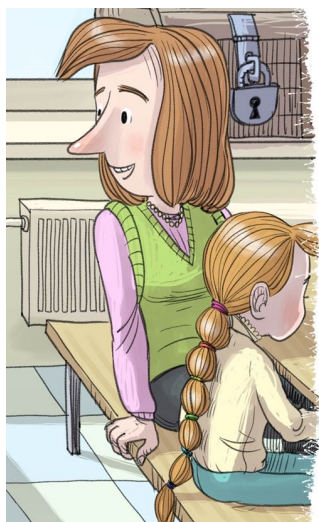

keskharidus + 2 aastat

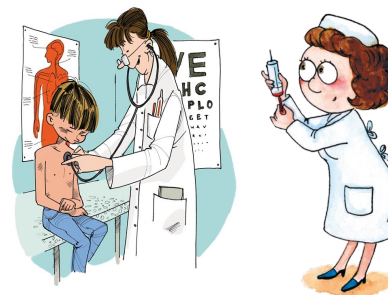

“Naiste ametid”

Õpetaja

Meditsiin & teenindus

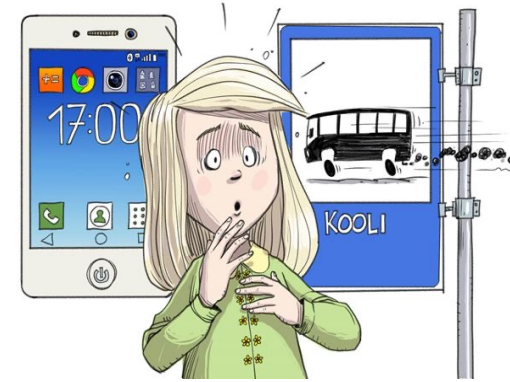

Poiste reegleid rikkuva käitumise normaliseerimine

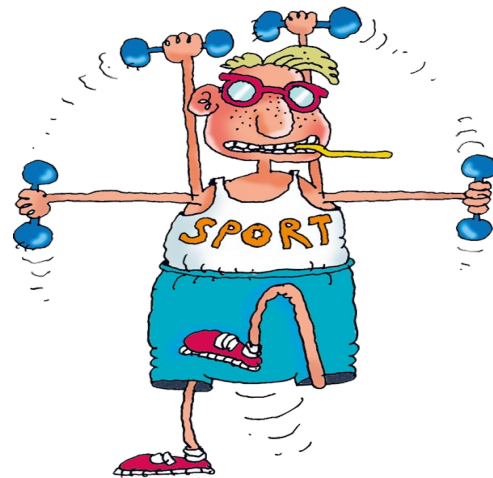

Normaalne, et tüdrukud ja naised on kartlikumad?

Poisid ja mehed on normaalselt juba „loomult“ võistluslikumad?

Soonormidest sooliste eelarvamuste ja stereotüüpideni

Soonormid on standardid ja ootused, millele naised ja mehed enamasti vastavad ning mis kirjeldavad konkreetset ühiskonda, kultuuri ja kogukonda konkreetsel ajahetkel.....

- Soonormid mõjutavad soolisi stereotüüpe – lihtsakoelisi üldistusi eri soost inimeste ja sotsiaalsete rühmade omaduste, rollide võimete jms kohta
- Soostereotüübid tähtsustavad üle sugude omandatud psühho-füsioloogilisi ja käitumuslikke erinevusi, omistades meestele aktiivsemaid, naistele passiivsemaid rolle.
- Soostereotüübid vastandavad naisi ja mehi, enamasti väärtustavad mehi ja mehelikkusega seotut rohkem kui naisi ja naiselikkusega seotut (e alavääristavad naisi), kindlustavad meeste domineerivat positsiooni ja kinnistavad soorolle.

Nt. „poisid on loomult....“, „poisid on poisid...“, „tüdrukud on usinad...“

Muutused illustratsioonides – kas soonormid on muutumas?

Traditsioonilise õpetaja kuvandid

Nüüdisaegne õpetaja

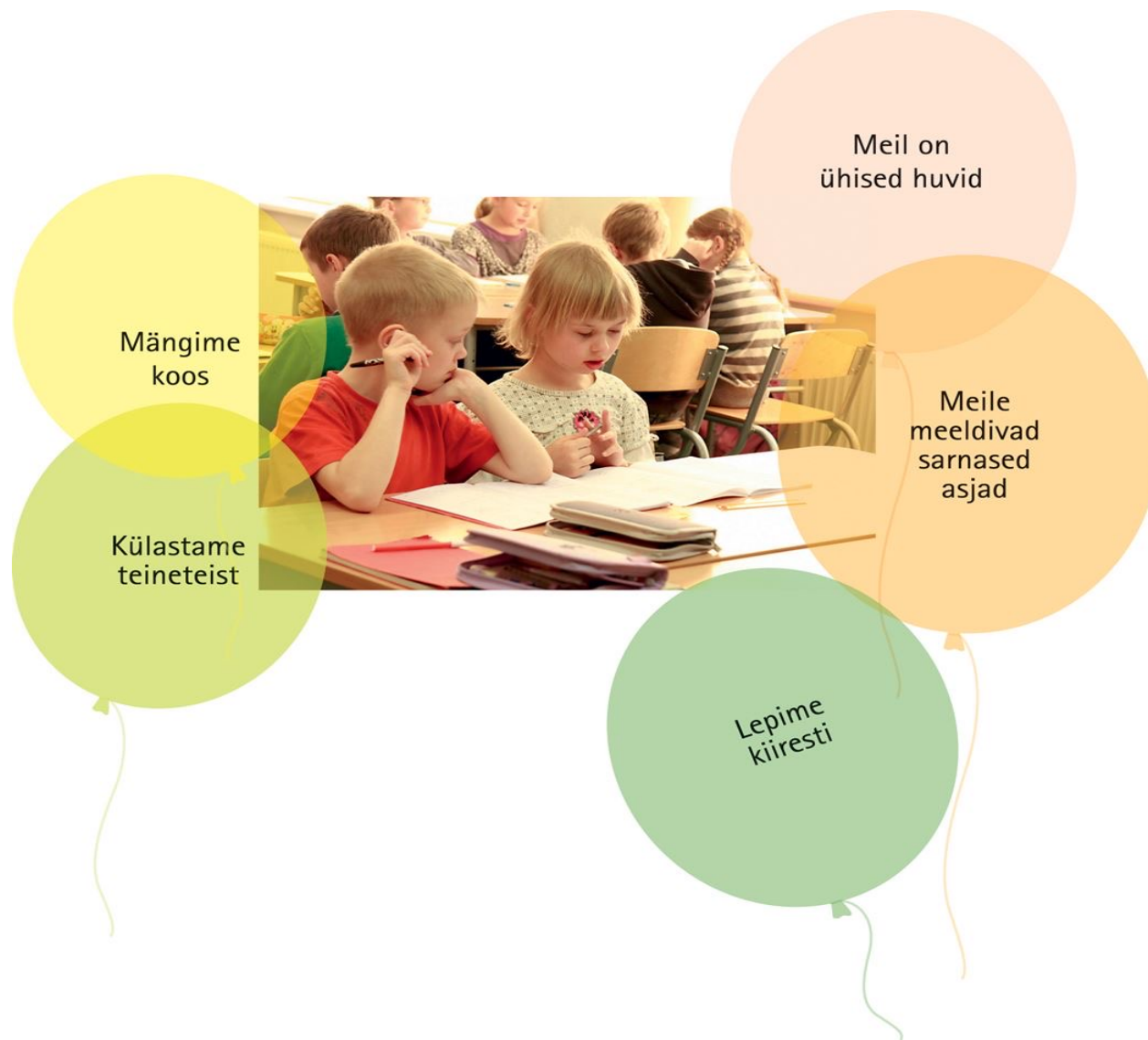
Digiõpikud on võimaldanud tasakaalustada tüdrukute ja poiste arvulist esindatust

<p>Karla</p> 	<p>Sille</p> 	<p>Saima</p> 	<p>Kusti</p>
<p>Sõi 18 g pulbrisegu.</p>	<p>Sõi 16 g pulbrisegu.</p>	<p>Sõi 17 g pulbrisegu.</p>	<p>Sõi 14 g pulbrisegu.</p>

Positiivsed sõnumid

TÜDRUKUTE MÄNGUD JA POISTE MÄNGUD

Kõik võivad voltida seda, mis neile meeldib

Mulle meeldib
lennukeid
voltida.

Mulle ka!

AGA - soonormide kohaselt juurdunud eelarvamused ja stereotüübid säilitavad naiste ja meeste ebavõrdseid hierarhilisi võimusuhteid

Näiteks naistevastase vägivalda aktsepteerimine on üheks selliseks valdkonnaks, kus naise „kontrollimist“ peetakse osade meeste poolt normiks.

42% meestest pooldab arvamust, et naised saaksid ennetada vägivalda, „*kui nad oma suu kinni hoiaksid*“

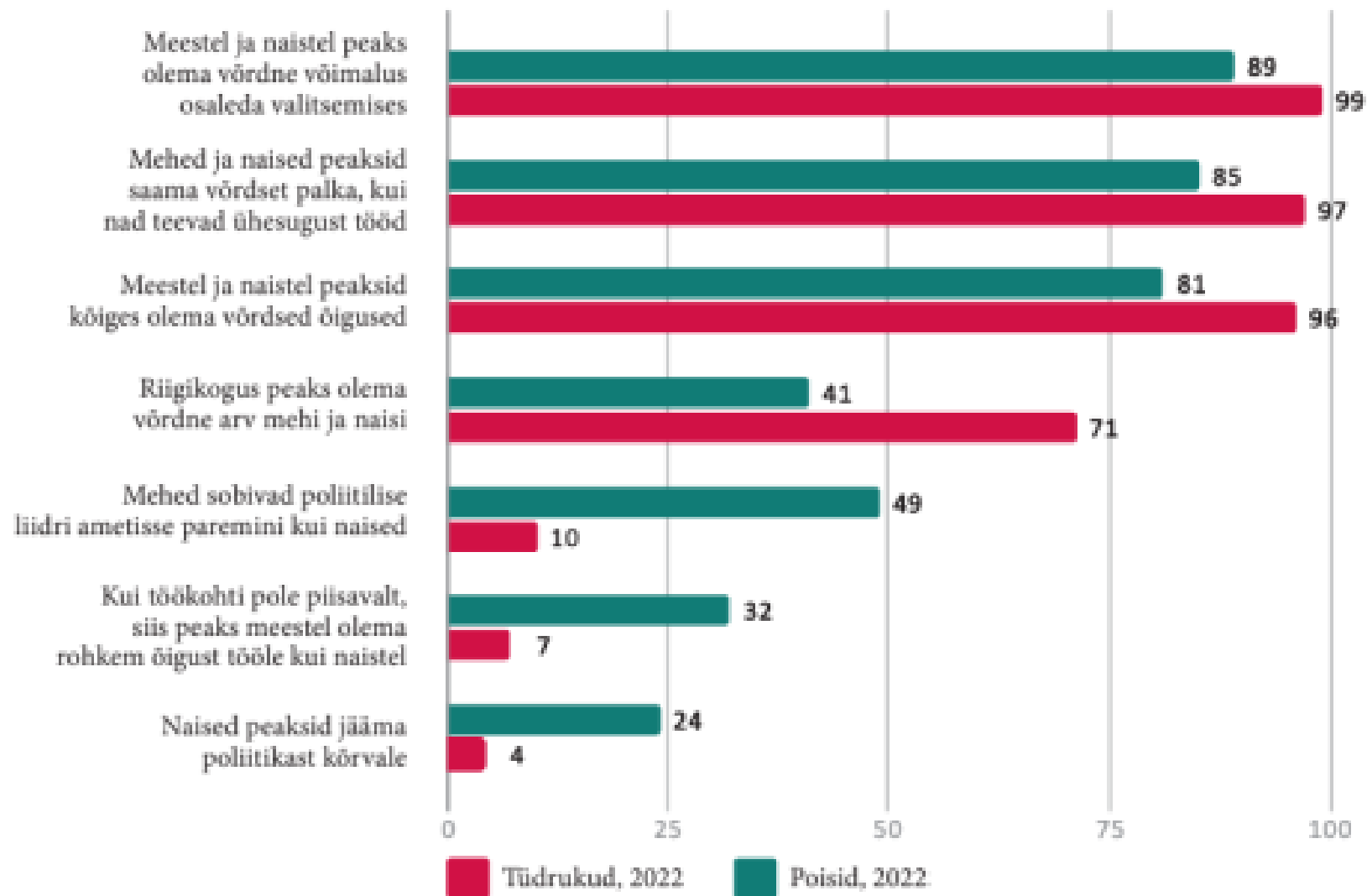
(Eesti meeste uuring, 2015)

Pooled Eesti 8.kl. poistest arvavad, et mehed sobivad poliitikasse naistest paremini ning 24%, et naistel pole ka asja rääkida kaasa poliitikas kodanikupositsioonilt.

Poiste enesehinnang on kõrge : ennast näevad poliitikas ja ühiskonnaelus osalemas need, kelle teadmised ühiskonnast on kehvemad.

(IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuring)

IEA RAHVUSVAHELINE KODANIKUHARIDUSE UURING (ICCS) 2022
NOORTE HÄÄL DEMOKRAATIA KRIISIS: KODANIKUHARIDUSE VÄLJAKUTSED

Soolise võrdsuse aspektist on oluline, kuidas sugudevahelisi suhteid esitatakse:

- 1.? Eraldatus vs koostegutsemine
- 2.? Erinevuste või sarnasuste rõhutamine
- 3.? Soogruppide erinev või võrdne väärtustamine

- **Soolise võrdsuse edendamise aspektist on olulised ka teadmised ja hoiakud, mida õpetatakse ja õpitakse**

Kui haridussüsteemis ja õppekavades

- ei käsitleta soolisi stereotüüpe ega soolist sotsialiseerimist
- toetatakse traditsioonilisi soorolle
- arvatakse, et erinevused õpitulemustes ja käitumises on loomulikke sünnipäraseid
- puudub soolise ebavõrdsuse vähendamise ja võrdsuse edendamise sotsiaalteaduslik arusaam ja käsitlus
- võib see piiravalt mõjutada järgmisi põlvkondi ja takistada vabu valikuid piiravate stereotüüpide kadumist

V.Kalmus (2003) **School Textbooks in the field of Socialisation.**

V.Kalmuse doktoritöös (2003) on järeldatud, et analüüsitud **inimese- ja kodanikuõpetuse õpikud** ei avardanud õpilaste arusaamu soorollidest, ei kujundanud sugude võrdsust soosivaid hoiakuid ega pakkunud ka võimalust arutelude läbiviimiseks.

Õpikud pigem moonutasid sotsiaalset reaalsust, vaikisid esile kerkivatest probleemidest ning propageerisid traditsioonilisi soorolle.

2011/2014 Põhikooli riiklik õppekava:

“Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas ning sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.”

Sotsiaalteaduste õpikute analüüsist selgus, et soorollide ja soostereotüüpide teemat käsitletaksegi eelkõige inimese- ja perekonnaõpetuses, indiviidide tasandil ja seoses seksuaalsete suhetega, puudutades muutuvate soorollide ja stereotüüpide teemat peamiselt paari- ja peresuhetes.

Soolise võrdõiguslikkuse teema on Eesti hariduses olnud pikka aega lausungiteks õigusaktides ja rahvusvahelistes dokumentides, aga soostereotüübid on kinnistunud

- Arvamusuuringus - Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2021
- Õppuritest (alates 15.aastastest) väidab

68 % et kiusatakse neid tüdrukuid/naisi ja poisse/mehi, kes ei käitu nagu tavaliselt tema soo esindajalt eeldatakse

56% – et tema koolis kasutatavates õppematerjalides on soolisi stereotüüpe, st eeldusi, et tüdrukud/naised ja poisid/mehed peaksid olema ja käituma teatud kindlal soole sobival viisil

Soolise võrdsuse edendamise kohustused, sh soolise ebavõrdsuse vähendamise kohustused

Soolise võrdõiguslikkuse seadus (2004)

§ 11

Õppekavad, kasutatav õppematerjal ja läbiviidavad uuringud peavad aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2011, 2023)

RT I, 11.03.2023, 76

Juhindumine Euroopa ühisväärtustest

VV määrused - põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad (2011,2023)

Sooline võrdsus on hariduse alusväärtus

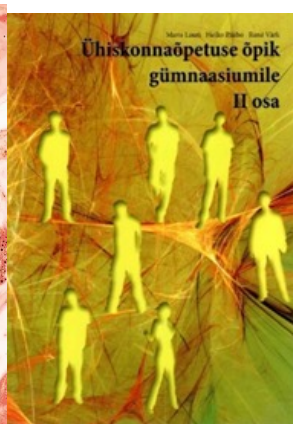
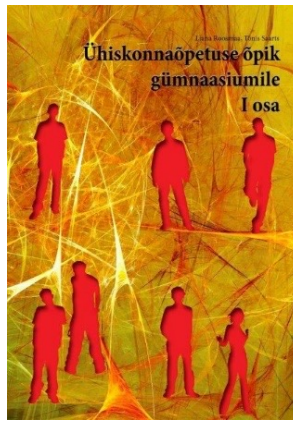
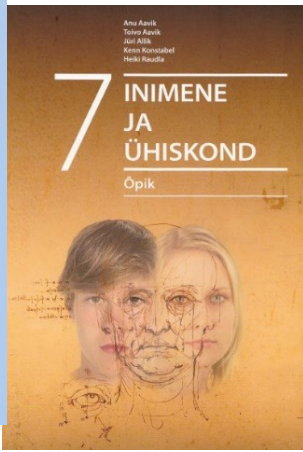
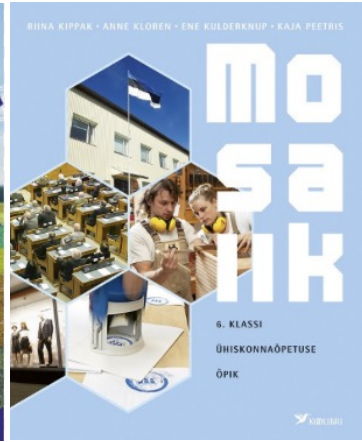
HTM määrus õppekirjandusele esitatavate nõuete kohta
2011-2016, 2016

Õppekirjanduse loomisel lähtutakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 3 ja riiklike õppekavade üldosas nimetatud hariduse alusväärtustest,

RT I, 11.03.2023, 76

Soolise võrdsuse käsitlemine põhikooli ja gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse õpikutes (2024)

- Enamuses koolides õpetatakse ühiskonnaõpetust 6., 9. ja 12. klassis
- Õpikute valikukriteeriumid
- Kas õpikus avatakse soolisuse ja/või soo mõisteid, kas on õpilastele mõeldud teemakohaseid aruteluülesandeid
- Kas õpikus mainitakse/ käsitletakse soolise ebavõrdsuse ajaloolis-kultuurilist, poliitilist, majanduslikku temaatikat või soogruppide võrdsete võimaluste küsimusi
- Kas õpikus käsitletakse soolise ebavõrdsuse temaatikat ühiskonnas?
- Kas õpikus käsitletakse naiste ja meeste rollide , tüdrukute ja poiste võrdse kohtlemise e. mittediskrimineerimise ja põhiõiguste teemat?

Põhilised erinevused – mahus ja esitlusviisis (terviklik tekst, üksikud lõigud või laused)

- Nt.
- Soolisele kihistumisele on pühendatud peatükk või alapeatükk
- Soolise palgalõhe teemale on pühendatud alapeatükk
- Ühiskondade moderniseerumise kontekstis puudutatakse naiste rolli ja muutusi tööturul, naiste valmisõiguste saamist
- Ideoloogiate tutvustamisel avatakse feminismi olemus ja eesmärgid
- ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga seoses rõhutatakse võrdsust seaduse ees olenemata soost

Lähenemisviisid ja teema ülesehitused on nii erinevad, et järjepidevuse ja süsteemsuse olemasolu ühe või teise kirjastuse õpikutes pole võrreldav.

- Mis on sooline VÕ ja miks see on tähtis
- Ülevaade soolise võrdsuse ajaloost ja arengust
- Soolise ebavõrdsuse ilmingud
- Eri kultuuride, kontekstide mõjud
- Sooliste rühmade/gruppide heterogeensus
- Soolised stereotüübid
- Soolise võrdõiguslikkuse edendamise, meetmed
- Eesmärgid, seos

Ajalooline	Poliitiline, juriidiline	Kultuuriline	Sotsiaal-majanduslik	Perekondlik	Väärtuseline
------------	--------------------------	--------------	----------------------	-------------	--------------

Juhuslike tekstilõikude või lausete loetelud ja süstematiseerimine käsitlusviiside lõikes ei võimalda teha statistilisi üldistusi

- Võrdsus seaduse ees
- ÜRO, EVPS §12
- Diskrimineerimise keeld
- Naiste õiguste ajalooline areng
- Inimõiguste def. kaitse

Inimõigused

- Naiste valimisõigused, osalus poliitikas
- Positiivsed meetmed (kvoodid)
- SoV institutsioonid

Demokraatia ja õigusriik

Inimühiskonna ja tsivilisatsiooni areng

Majandus

- Muutused majanduses, kultuuris
- Töö- ja pereelu eristamine jms
- Valgustusajastu ideede mõju
- Avalik arvamus, hoiakud, naiste kujutamine meedias

- Kihistumine
- Sooline kihistumine
- Sooline tööjaotus
- Palgalõhe
- Võimaluste võrdsustamine
- Tööjõu feminiseerumine

Ühiskonnaõpetuse õpikute analüüs võimaldab vastata mõnele põhiküsimusele

- Kas soolise võrdõiguslikkuse teemad ja sisulised küsimused, mis on õpikutes, on piisavalt tõhusad soolise võrdõiguslikkuse edendamise õpetamisel ja õppimisel?
- Õpikud on väga erineva taseme ja sisuga...
 - Väärtushoiakulised juhised ja normid teistest inimestest lugupidamise kohta – **jah, kui õpetaja oskab avada,**
- aga mõisteid, mille abil mõtestada sotsiaalset keskkonda ja soosuhteid ühiskonna või nt. kooli või organisatsiooni tasandil – **ei leidu piisavalt.**
- Soolise identiteedi (poisteks ja tüdrukuteks sotsialiseerimisest ja enesemääratluse kujunemisest ei räägita)
- Soolise ebavõrdsuse vähendamise meetmed piirduvad vaid palgalõhe teemaga

Probleem 1.1 „Suur variatiivsus“ (väärdefiniitsioonid) soolise võrdsusega seotud mõistete sisu avamises ja kasutamises.

- *Inimeste võrdõiguslikkus ühiskonnas*
- *Võrdõiguslikkus on inimeste võrdsus seaduse ja kohtu ees, olenemata rassist, rahvusest nahavärvist või muudest asjaoludest*
- *Võrdsus = võrdsed võimalused kõigile*
- **Stereotüüp ehk silt** on mingi sotsiaalse grupi, sugupoole või rahvusliku kogukonna omadustele ja käitumisele antud hoiakuline üldistus.

1.2. Sooline ebavõrdsus

- *meeste ja naiste erinev mõjukus ja majanduslik jõukus ühiskonnas*

(NB! EIGE indeks **mõõdab** soolist võrdõiguslikkust kuues peamises valdkonnas – töö, raha, teadmised, tervis, aeg, võim ning tulemusi esitatakse 1-100 skaalal)

Seadusandlik, sotsiaalne ja kultuuriline olukord, kus sugu ja soolisus määravad naiste ja meeste jaoks erinevad õigused ja positsiooni, mis väljendub naiste ja meeste ebavõrdses juurdepääsus õigustele, ning stereotüüpsed sotsiaalsed ja kultuurilised rollid.

1.4. *Identiteet* (ühe kirjastuse gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse õpiku kahes osas toodud erinevad definitsioonid!)

- I osa:
 - Identiteet – *inimese või rühma enesemääratlus*
 - *(isiku ainulaadsus)*
- II osa:
 - Identiteet - *omaduste kogum, mis teevad objekti unikaalseks võrreldes teiste objektidega*
 - *(eseme, objekti ainulaadsus)*

Inimõigused – ühes õpikus korrektne määratlus

- *Inimõigused – õiguslikud normid või põhimõtted, mis reguleerivad inimeste käitumist ning kaitsevad nende elu ja väärikust nii individuaalselt kui kollektiivselt, sh reguleerivad inimese ja riigi vahelisi suhteid.*
- Ühes õpikus ka SoVS –i sõnaselge sõnastus ja viide enda õiguste kaitsmisele + vastavad institutsioonid

Analüüsi koostamisel tutvuti soovituslike juhistega 2023. aasta märtsis kehtima hakanud ajakohastatud riiklike õppekavade rakendamiseks.

<https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pageId=187203989>

Ajakohastatud riiklikes õppekavades **ei ole detailselt kirjeldatud, mida üks või teine teema sisuliselt tähendab.**

- See annab küll koolidele suurema vabaduse oma koolis õpet kavandada – õppesisu tuleb kirjeldada oma kooli õppekavas, arvestades oma kooli ja piirkonna eripära, võimalusi ning ka koolipere eelistusi, aga seab aineõpikute koostajad keerulisemasse olukorda.
- Nt. Ainevaldkond „Sotsiaalsained“ : ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus.
- **Alates 2023.a.** määrusega on ette nähtud, **et kõigi sotsiaalsainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas.**
- **NB! Senistes õpikutes on sõnastatud peamiselt üks eesmärk – soolise palgalõhe vähendamine!**
- **Ja tegelikult käib edendamiskohustus kõigi ainevaldkondade kohta!**

Analüüsida oleks vaja, kas ja kuidas langevad kokku formuleeringud (sh väärtuste loendid) seadustes, määrustes, valdkondlikes õppesisudes?

Soolise võrdsuse/ebavõrdsusega seotud teemade kajastamine põhikooli ja gümnaasiumi riiklikes õppekavades sisuliselt puudub.

Uutes, täiendatud õppekavades on lause: „Sotsiaalainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas“

Viide soolise võrdsuse seaduses sätestatud edendamiskohustusele muude ainevaldkondade puhul puudub.

Sõltub iga õpetaja individuaalsest nägemusest, kas ja kuidas soolise võrdsuse teemat kursuse raames või teiste teemade kontekstis käsitleda

- **Milles sooline võrdsus kui hariduse alusväärtus väljendub või kuidas edenemist mõõta, jääb autonoomsete õpetajate ja koolijuhtide otsustada.**
- St. Väärtused ja peaksid selgelt väljenduma koolitegelikkuse ideaalides, normides ja eesmärkides, ka õppematerjalides.

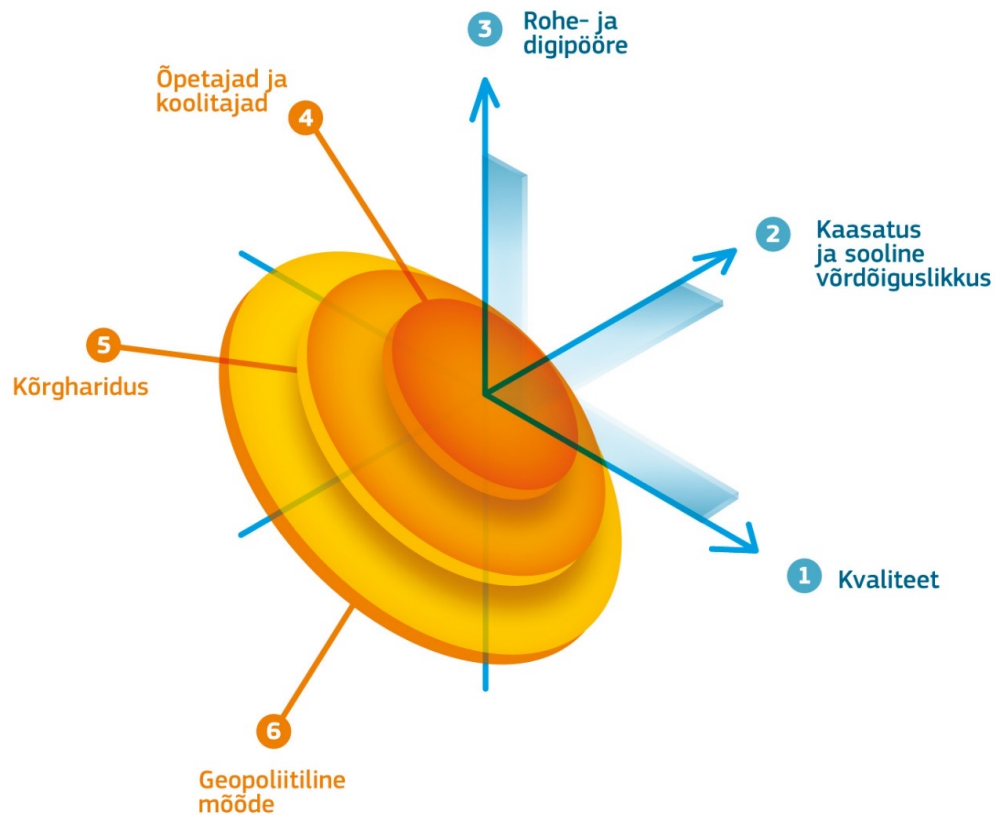
Puudub institutsioon, mis oskaks hinnata/nõustada hariduses deklareeritud alusväärtuste arvestamist õppematerjalide koostamisel

- Kuigi sooliselt stereotüüpsete seisukohtade ja kuvandite levitamise vältimine on õpikute läbivaatamisel olulise tähtsusega ning Eesti põhikooli ja gümnaasiumi õppekavad määratlevad soolist võrdõiguslikkust kui hariduse põhiväärtust, puudub mehhanism, mis takistaks soolisi stereotüüpe vahendavate õpikute jõudmist lasteni.
- Kuni 2016.aastani kehtinud nõuetes õppekirjandusele oli sõnaselgelt nõutud sooliste stereotüüpide vältimist (HTM määrus 2012): *Õppekirjandus lähtub õppekava üldosas nimetatud alusväärtustest, sh arvestab mitmekultuurilisuse põhimõtet, väldib stereotüüpe, mis õhutavad soolisi, rahvuslikke, usulisi, kultuurilisi või rassilisi eelarvamusi.* aga
- alates 2016.a. kehtima hakanud määruses on üldsõnaliselt nõutud lähtumist riiklikes õppekavades nimetatud hariduse alusväärtustest (HTM määrus 2016, RT I, 29.03.2016, 1). Püüd leida mõnda dokumenti, milles oleks neid alusväärtusi õppematerjalide koostajatele või retsensentidele lahti seletatud, jääb siiani tulemusteta.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129032016001>

Soolise ebavõrdsuse ühised valupunktid EL-S

- Soopõhised valikud erinevates õppevaldkondades
- Õpetajaameti feminiseerumine vs. meessoost õpetajate ülekaal kolmanda taseme hariduses
- Soolised stereotüübid hariduses ja haridusinstituutides
- Soolisus ja madalad õpitulemused koolis
- Soolisus ja koolist väljalangemine
- Puuduvad soolisuse alane teadlikkus ja vastavad koolitused, valdkondlikud materjalid õpetajatele
- Soopõhine vägivald koolis

Euroopa haridusruumi ambitsioonide seas – sooteadlikkuse suurendamine haridusprotsessides ja -asutustes.

- Soostereotüüpide vaidlustamine ja kõrvaldamine, eriti seoses stereotüüpidega, mis piiravad poiste ja tütarlaste õppevaldkondade valikuid
- aga ka kõigi nende stereotüüpide vaidlustamine, mida võidakse haridus- ja koolitustavades ning õppematerjalides edasi anda
- Traditsiooniliselt meeste või naiste domineeritud kutsealade avatus alaesindatud soost isikutele
- Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025

Õpime teiste riikide kogemusest!

